дарського розвитку, що передбачає виконання комплексу завдань із збалансування економічного та соціального розвитку, відродження цінностей знань, творчості, узгодженості політики підготовки кадрів із запитами ринку праці та стратегією економічного розвитку, становлення середнього класу та національних еліт, орієнтованих на соціальні цінності.

Література

1. Іванов Ю. Б. Роль і місце економіки знань у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Колісніченко // Теоретичні та прикладні питання економіки. — 2011. — Вип. 24. — С. 31–41.
2. Савицька Н. Л. Людина як суб'єкт сучасного господарського розвитку : монографія / Н. Л. Савицька. — Харків: Форт, 2012. — 352 с.
3. Гальчинський А. Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій / А. Гальчинський. — К. : «Адеф-Україна», 2010. — 572 с.
4. Макаров В. Микроэкономика знаний / В. Макаров, Г. Клейнер. — М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. — 204 с.
5. Маркс К. Сочинения [Электронный ресурс] / К. Маркс, Ф. Энгельс. — Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/M/MARKS_Karl /
6. Новости гуманитарных технологий [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news>.
7. Маилян Ф. Н. Роль социального капитала в процессе формирования и реализации человеческого капитала / Ф. Н. Маилян // Вестник Томского государственного университета. Экономика. — 2012. — №1 (17). — С. 51–62.
8. Сухарев О. С. Возможности экономической науки и развитие экономики / О. С. Сухарев // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. — 2010. — №1 (3). — Том 1. — С. 322–342.

Стаття надійшла до редакції 7.07.2014р.

УДК 314.145 : 316.334.55 (477)

Головко Л.В.
канд. екон. наук, старший науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Визначені основні ознаки трансформаційних змін та сформованих соціально-демографічних тенденцій сільських територій. Дана оцінка зрушень у статево-віковому складі сільського населення. Обґрунтовано вплив сучасної демографічної ситуації на розвиток системи сільського розселення.

Определены основные признаки трансформационных изменений и сложившихся социально-демографических тенденций сельских территорий. Дана оценка изменениям в поло-возрастном составе сельского населения. Обосновано влияние современной демографической ситуации на развитие системы сельского расселения.

The main features of transformational change and prevailing socio-demographic trends of rural areas. The estimation of changes in the sex-age structure of the rural population. Influence of the current demographic situation in the development of rural settlement.

© Л. В. Головко, 2014

Ключові слова. Трансформація, сільське розселення, сільські населені пункти, сільська територія, соціально-демографічний розвиток, тенденції.

Ключевые слова. Трансформация, сельское расселение, сельские населенные пункты, сельская территория, социально-демографическое развитие, тенденции.

Keywords. Transformation, rural settlement, rural areas, rural areas, social and demographic development trends.

Вступ. Адаптація населення до нових соціально-економічних умов розвитку країни отримала відображення у трансформації суспільно-демографічної системи сільського розселення. На сучасному етапі процеси територіального розміщення населення мають деструктивний характер змін, що зумовлюють поглиблення структурних деформацій, ролі відповідних населених пунктів у суспільно-просторовій організації продуктивних сил, ризику втрати соціально-економічного потенціалу.

Проблемам соціально-економічного розвитку сільського розселення на національному та регіональному рівнях, формуванню сільського поселенського потенціалу, процесам відтворення населення у контексті трансформаційних процесів територіальних розселенських систем присвячені наукові праці Грішнової О., Доценко А., Джамана В., Заваріки Г., Заставецької Л., Заяць Т., Зінича В., Колота А., Кравцової Т., Лібанової Е. та ін. Окремі теоретико-методологічні аспекти формування соціальної сфери села відображено у наукових працях Гром'як Т., Куценко В., Орлатого М., Остафійчука Я., Курило І., Мельничук Т. та ін. Незважаючи на наукову та практичну цінність цих досліджень, трансформаційні процеси соціально-демографічних тенденцій сільських територій та їх вплив на систему розселення, визначення прогресивної модернізації системи економічних чинників розселення та розроблення стратегій розвитку сільських територій залишаються недостатньо розробленими.

Постановка завдання. Невідновність усталених трансформаційних процесів територіального розміщення населення у кількісному та якісному еквіваленті призводить до кардинальних структурних змін поселенського потенціалу в розрізі регіонів України. Питання збереження генофонду, якісного людського потенціалу, сформованих ієрархічних елементів розселенської мережі з врахуванням кризових явищ та їх впливу на соціально-економічний розвиток країни є надзвичайно актуальними. Відповідно, метою статті є дослідження трансформаційних соціально-демографічних тенденцій розвитку сільських територій та їх впливу на систему сільського розселення в Україні.

Результати дослідження. Системна криза трансформаційного періоду в Україні найбільш повно виявила себе на рівні сільських поселень. Багатогранність економічного зростання та його чинників підсилена дією соціально-демографічних процесів, призвела до трансформації старих розселенських структур у нові.

В кінці XX ст. значне зменшення обсягів виробництва, зростання рівня безробіття, внаслідок закриття значної кількості промислових підприємств, шахт, кардинально позначилось на системі розселення, зростанні механічного приросту населення, зміні статево-вікової структури та людності населених пунктів. Тривала мобільна активність населення репродуктивного віку позначилась на усталеній тенденції виїзду з села до міста, в приміську зону локальних центрів (містечок). Частково збалансованість сільських поселень (співвідношення загальної кількості населення та середньої людності населених пунктів) врегульовувалась за рахунок осіб старше працездатного віку, які приїхали з міста, створюючи значне навантаження на соціальну інфраструктуру села. Однак територіальна віддаленість, недостатність засобів виробництва та інвестицій прискорила формування тенденцій

депресивного характеру розвитку значної частини населених пунктів і навіть окремих районів у ряді областей України.

У наш час формування якісних і кількісних параметрів демографічного потенціалу сільських населених пунктів є відображенням дії економічної, фінансової, політичної кризи 2008–2009 рр., зміною векторності розвитку суспільства, реформуванням економіки і економічних відносин, політичною нестабільністю 2013–2014 рр., підсиленням впливу територіального чинника. Протягом 1993–2014 рр. чисельність наявного населення України скоротилась на 6,8 млн. осіб (відповідно на 16,7 %), а сільського — майже на 2,7 млн. осіб (на 11,7 %) (табл. 1). Головними тенденціями трансформації системи розселення є зменшення густоти та середньої людності поселень, деформація їх ієрархічної структури та збільшення середньої відстані між сільськими населеними пунктами.

Упродовж зазначеного періоду відбулись кардинальні зрушення територіальної концентрації населення: щільність населення всього у 2014 р. порівняно з 1993 р. зменшилась на 13,05 % (з 86,6 до 75,3 осіб/км^2), в т. ч. сільського — на 15,4 % (з 27,8 до 23,5 осіб/км^2) (табл. 1). Специфіка просторової диференціації, зокрема, сільського розселення в межах регіону полягає у зниженні щільності населення з віддаленням від меж міських агломерацій, що пов'язано з основним фактором динамічних процесів, привабливістю ринку праці. У приміських зонах спостерігається зональність сільського розселення, що характеризується наявністю крупних за людністю поселень з більш густішою мережею їх розташування.

Таблиця 1

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА ЩІЛЬНІСТЬ НАЯВНОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ЗА 1993-2014 РР.

	Чисельність наявного населення			Щільність населення, осіб на 1 км^2		Частка сільського населення у загальній чисельності, %
	Всього млн. осіб	З них				
		Міського населення, млн. осіб	Сільського населення, млн. осіб	всього	Сільського населення	
1993	52,24	35,47	16,77	86,6	27,8	32,11
2000	49,42	33,33	16,09	81,9	26,7	32,55
2005	47,28	32,00	15,27	78,3	25,3	32,20
2010	45,96	31,52	14,43	76,2	23,9	31,41
2012	45,63	31,38	14,25	75,6	23,6	31,23
2013	45,55	31,37	14,17	75,5	23,5	31,12
2014	45,43	31,33	14,09	75,3	23,3	31,01

Джерело: [8; 9, с. 8-9].

Динаміка структурних змін характеризує диференціацію сільських поселень як за кількістю, так і за людністю. У регіональному співвідношенні посилюються тенденції до розширення депопуляційних зон, які в окремих регіонах перетворюються в зони демографічної деградації територіальної спільності людей (окремі сільські населені пункти Чернігівської, Київської, Житомирської, Черкаської областей). В багатьох регіонах в сільській місцевості відбувається формування та розширення обширних слабозаселених територій, в яких знаходяться виведені з господарського обороту значні за площею землі.

Станом на 2014 р. найбільш густозаселеними регіонами є Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Чернівецька області, де щільність населення більша ніж 100

осіб/км^2. Наймеш заселеними залишається та Херсонська та Чернігівська області — 38 та 33 осіб/км^2 відповідно.

Постійна динамічність процесу розселення зумовила відповідні зміни у кількісному вимірі сільського населення, питома вага якого становить 31 % населення країни, що проживає в 28,4 тис. сільських поселеннях. За даними Державної служби статистики України найнижча частка сільського населення є в Донецькій області (9,4 %), Луганській (13,1 %) та Дніпропетровській (16,4 %) областях. Переважає частка сільського населення в Закарпатській (62,9 %), Івано-Франківській (56,5 %), Тернопільській (55,7 %), Рівненській (52,2 %), Чернівецькій (57,3 %) областях [9].

У наш час надзвичайної актуальності набуває проблема «згасаючих населених пунктів». Значна концентрація «згасаючих сіл» спостерігається в депресивних сільськогосподарських областях, районах віддалених від регіональних та міжрегіональних центрів. Занепад сільського господарства й інфраструктури та пов'язана з ним депопуляція периферійних сільських територій спричинили згасання їхніх консолідуючих центрів.

Суттєві трансформації демографічних процесів призвели до деформації у системі сільського розселення, що характерно для більшості регіонів і країни в цілому. Змінюються також функціональні особливості села. Зокрема, зменшується частка сільськогосподарських поселень, більш типовими стають сільські поселення із змішаними функціями (сільське господарство, промисловість, торгівля, рекреація та ін.). Протягом 1993–2014 рр. загальна кількість сільських населених пунктів зменшилась на 461 од. (табл. 2). Упродовж 2005–2014 рр. на території України зникло 188 сільських населених пунктів, в т.ч. 1 селище міського типу. Такі втрати зумовлені зміною адміністративного статусу населеного пункту, знелюдненням територій внаслідок демографічних втрат.

Усталеними асиметричними процесами є розподіл сільських рад та підпорядкованість їм сільських населених пунктів, що в середньому по Україні відповідає співвідношенню: одна сільська рада на три села. Зокрема, у 1993 р. 9796 сільських рад мали у підпорядкуванні майже 29 тис. сільських населених пунктів (середня людність поселень 581 особа, у 2014 р. 10 279 сільських владним інституціям підпорядковані 28,4 тис. сіл (середня людність поселень — 496 осіб). При цьому частина населених пунктів перебуває на обліку без населення, або в них проживає одна-три особи старше працездатного віку.

Таблиця 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ У 1993-2014РОКАХ (НА 1 СІЧНЯ)

	міста		Селища міського типу	Сільські ради	Сільські населені пункти
	усього	з них міста спеціального статусу республіканського в АР Крим, обласного значення			
1993	441	158	915	9796	28858
2000	448	170	894	10253	28739
2005	456	178	886	10281	28585
2010	459	179	885	10278	28471
2012	459	180	885	10278	28450
2013	460	180	885	10279	28441
2014	460	182	885	10279	28397

Джерело: [3, с. 10]

В окремих регіонах України сформувались сільські урбанізовані ареали, що виникли внаслідок взаємодії урбанізації та руралізації. Сільські поселення на даній території за адміністративно-територіальним поділом відносяться до сільського адміністративного району, функціонально-просторово перебувають в зоні впливу обласного центру і характеризуються відносно високою середньою людністю. Такі ареали можна вважати місцями концентрації приміських сіл навколо регіональних центрів [4].

Значна постійна та маятникова міграція спричинили порушення статево-вікової рівноваги у сільських населених пунктах. Трансформація системи сільського розселення привела до формування регресивного типу відтворення поколінь внаслідок дисбалансу вікової структури у напрямку до старіння населення. Постійне скорочення економічно активної частини населення призводить до зростання рівня демографічного навантаження на населення працездатного віку (табл. 3). У 15 областях України частка населення у віці 65 років і старше перевищує частку населення молодших вікових груп (0-15 років). При цьому в 7 областях (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Харківська) перевищення спостерігається як у міських поселеннях, так і у сільській місцевості, у 8 областях (Вінницька, Житомирська, Київська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська) перевищення спостерігається лише у сільській місцевості. Найнижча частка дітей і підлітків у Луганській області (13,1 %), найвища у Рівненській області (21,0 %).

Таблиця 3

ІНДИКАТОРИ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 2013 РОЦІ

Значення	Частка населення старших вікових груп (65+) у загальній кількості населення, %			Демографічне навантаження старших вікових груп (65+) на 1000 осіб постійного населення у віці 15-64 роки		
	Разом	Міське	Сільське	Міські поселення та сільська місцевість	Міське	сільське
Середнє	15,2	14,12	17,61	217	196	266
Максимальне	18,7 Чернігівська обл.	16,74 Донецька обл.	21,43 Вінницька обл.	274 Чернігівська обл.	237 Донецька обл.	448 Чернігівська обл.
Мінімальне	11,1 Закарпатська обл.	11,58 Чернівецька обл.	18,87 Луганська обл.	158 Закарпатська обл.	135 Рівненська обл.	163 Закарпатська обл.
Розрив (максимум/ мінімум)	1,68	1,44	1,13	1,73	1,75	2,74

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [3, с. 41-51].

Частка населення у віці старшому від працездатного віку зростає з 2009 р. (2009 р. — 20,4 %, 2012 р. — 21,2 %; 2013 р. — 21,4 %). У порівнянні сільська місцевість — міські поселення найбільша частка населення у віці 60 років і старше у сільській місцевості — 23,2 %, з них жінки — 28,5 %, чоловіки — 17,1 %; в той час у міських поселеннях — 20,6 %, 24,4 % і 16,1 % відповідно. Починаючи з 2011 р. спостерігається незначне збільшення питомої ваги осіб у віці 0-15 років (2011 р. — 15,3 %, 2013 р. — 15,5 %).

Рівень старіння міг би бути ще більшим, якби не відбувалося штучне омолодження населення, спричинене входженням у вік 65 і старше малочисельного покоління воєнних років та збереженням вкрай високої смертності населення праце-

здатного віку (особливо чоловіків). Через низький рівень дожиття чоловіків співвідношення статей для вікової групи 65 і старше становить 2:1 на користь жінок, що актуалізує проблему жіночої самітності в похилому віці особливо в регіонах значної статевої асиметрії [1].

Індикатори старіння населення, які водночас впливають на систему розселення: частка населення старших вікових груп (65 і старше) та показник демографічного навантаження осіб старших вікових груп на працездатне населення мають чітко сформовану регіональні відмінності (табл. 3). Найсприятливіша для відтворення структура населення у Рівненській, Закарпатській, Волинській, Чернівецькій, Івано-Франківській та Львівській областях. Характерними рисами є найвища частка населення молодшого за працездатний вік і найнижча частка населення старшого за працездатний вік. Чисельна перевага жінок над чоловіками у складі населення спостерігається з 33 років і з віком збільшується, що негативно впливає на народжуваність, оскільки вік 33 роки є серединою репродуктивного віку жінок (15-49 років). Важливим індикатором тенденцій відтворення населення є показник фертильності, який упродовж останньої декади зберігає незначні тенденції до зростання, у сільській місцевості даний показник становить майже 1,9, а у міській 1,5 діток на одну жінку репродуктивного віку.

Протягом 1993–2013 рр. відбувалось зменшення загальної чисельності селян за рахунок природного регресу населення — з -6,5 до -5,1 осіб на 1000 осіб наявного населення [3, с. 59]. Станом на 2012 р. позитивні тенденції природного приросту сільського населення збереглись лише в Закарпатській (3,4 ‰), Рівненській (3,0 ‰) та Волинській (0,2 ‰) областях. Територіальна специфіка динамічних демографічних процесів виступає своєрідним індикатором суспільних регіональних трансформацій. Якщо у Закарпатській, Волинській та Рівненській областях рівень народжуваності зростає і останніми роками він перевищив рівень смертності, то в Донбасі, зокрема в Луганській області тривають стійкі тенденції зниження рівня народжуваності (з 11 осіб в розрахунку на 1000 осіб у 1992 р. до 9,6 осіб у 2012 р.) та підвищення смертності (з 11,4 до 16,0 осіб).

З 2008 р. спостерігається зменшення смертності дітей у віці до 1 року (з 10,0 до 8,4 померлих на 1000 живонароджених у 2012 р.). Однак у порівнянні міські поселення–сільська місцевість показник дитячої смертності залишається вищим у сільській місцевості (9,0 померлих на 1000 живонароджених). Смертність хлопчиків значно перевищує смертність дівчаток. Перевищення рівня народжуваності над рівнем смертності у західних областях зумовлено віковою структурою населення, рівнем його релігійності, високою часткою сільського населення, відносно чистим екологічним станом навколишнього середовища.

Специфічною рисою у структурі сільських народжень є зростання питомої ваги народжених у матерів, які не перебували у зареєстрованому шлюбі. Протягом 2000–2012 рр. питома вага позашлюбних народжень в середньому по Україні зросла з 17,3 до 21,4 %. При цьому частка таких народжень більша у сільській місцевості — 23,1 %, міські поселення — 20,6 %. У регіональному розрізі значення цього показника вище середньоукраїнського (від 40,0 до 31,6 %) спостерігалося у сільській місцевості Кіровоградської, Миколаївської, Запорізької, Херсонської, Дніпропетровської, Харківської, Сумської та Одеської областей.

Зростання кількості позашлюбних народжень зумовлено сформованими тенденціями розвитку шлюбу і сім'ї, які мають певні протиріччя у співвідношенні місто–село. Матримоніальна та репродуктивна поведінка населення характеризується зниженням рівня шлюбності, підвищенням віку укладання шлюбу, поширенням нових форм шлюбного партнерства (громадських шлюбів), нестабільністю подружніх відносин. Вплив національних традицій на формування інституту сім'ї у

сільській місцевості більшості регіонів трансформує прояв загальноукраїнських закономірностей демографічного розвитку в країні. При незначних відмінностях між містом і селом у кількості шлюбів показник розлучуваності у сільській місцевості значно менший.

Важливою характеристикою шлюбності є середній вік взяття шлюбу. Як і в міських поселеннях, в сільській місцевості підвищуються вікові показники укладання шлюбу: середній вік вступу до першого шлюбу чоловіків за 1990–2012 рр. підвищився з 24,4 до 26,1 років; жінок відповідно з 21,5 до 23,2 років. Майже 2/3 жінок, що зареєстрували шлюб, мали вік від 20 до 29 років. Відповідні зміни відбуваються і в розподілі шлюбів за віком наречених. Зменшується частка ранніх шлюбів у їх загальній кількості.

Основними причинами змін у шлюбній поведінці населення є, по-перше, соціально-економічні умови життєдіяльності населення, які призводять до відкладання шлюбу «на потім», що зумовлює загальне «постаріння» шлюбності, по-друге, вплив матримоніальної поведінки та факторів сучасної трансформації сім'ї — індивідуалізації, плюралізму, емансипації, свободи вибору.

Демографічні трансформації продукують складні соціально-економічні проблеми більшості регіонів та зростання самодіяльної активності населення щодо їх вирішення. Зростання рівня урбанізації та безробіття відображається на збільшенні кількості неперспективних сіл, підсилює відплив репродуктивного населення із сільської місцевості до міст. В умовах економічної кризи зовнішня міграція в Україні втратила етнічні риси і набула трудового характеру та масових масштабів. Найактивнішу участь у зовнішніх трудових міграціях беруть мешканці західних регіонів України (Волинська, Рівненська, Хмельницька, Тернопільська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська, Львівська області). Основними причинами міграційної мобільності даних регіонів є надлишкова частка незайнятого працездатного населення, сусідство з провідними європейськими країнами, ряд преференцій для українських мігрантів, зокрема, етнічні преференції, преференції для жителів прикордонних територій, преференції для сезонних робітників. В регіональному розрізі Західний регіон є провідним у векторності розподілу трудових мігрантів.

Тенденції внутрішніх потоків мігрантів, зокрема маятникової міграції, спостерігається мають чітко виражений характер потоку мігрантів з периферії до міських агломерацій. Найбільша концентрація мігрантів спостерігається в м. Києві та Київській області. В основному це особи, що працюють вахтовим методом, позмінно чи зайняті на будівництві. Отже, відбувається перерозподіл сільського населення в межах окремих регіонів, що призводить до зростання кількості згасаючих сіл.

Висновки. Територіальна диференціація скорочення та концентрації населення посилює суспільно-просторову поляризацію, що проявляється у соціальному відторгненні від сфери культури, освіти, медичного обслуговування, поширенні бідності. Основними ознаками кардинального впливу демографічних чинників на трансформацію сільського розселення є: зменшення людності більшості сільських поселень; знелюднення малих сіл; посилення диспропорцій статево-вікової структури населення; постаріння населення; збільшення соціально-демографічного навантаження на працездатне населення. Нині перерозподіл населення відбувається з формуванням нових форм системи розселення, чітко вираженими депопуляційними зонами, полюсами соціально-демографічного зростання, що потребує в подальшому розробки нових моделей та стратегій розвитку системи розселення окремо взятого регіону і країни в цілому. Створення належних умов для відтворення населення є тривалим процесом і передбачатиме підвищення якості і рівня життя населення з урахуванням регіональних особливостей.

Література

1. Мельник І. Г. Суспільно-географічні аспекти старіння населення в Україні / І. Г. Мельник // Економічна та соціальна географія. — 2011. — Вип. 62. — С. 73 — 84.
2. Мостова І. О. Вплив демографічної ситуації та міграційної активності розселення населення Кіровоградської області / І. О. Мостова // Демографія та соціальна економіка. — 2014. — № 1 (21). — С. 222–232.
3. Населення України за 2012 рік : демограф. щорічник / [відпов. за вип. Г. М. Тимошенко]. — К. : Державна служба статистики України, 2013. — 449 с.
4. Павлов О. Сільські поселення як елементи інтегральної системи розселення та територіального устрою України // Освіта і управління. — 2005. — Том 8. — № 2. — С. 110–114.
5. Підгрушний Г. П. Значення полюсів соціально-економічного розвитку у вдосконаленні територіальної організації суспільства / Г.П. Підгрудний // Укр. геогр. журн. — 2013. — № 4. — С. 40 — 47.
6. Розвиток сільських територій України/ Держ. ком. Статистики України, Нац. академія держ. управління при Президентові України. Ін-т стратег. Політики; [упоряд. Осауленко О. Г. та ін.]. — К.: [ІВД Держкомстату України], 2006. — 751 с.
7. Сучасний стан та проблеми розвитку території приміської зони. — Режим доступу: http://kievgenplan.grad.gov.ua/ru/tekstovy-material/15-generalny-plan/76.html
8. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2013 року : стат. збірник / [відпов. за вип. Г.М. Тимошенко]. — К. : Державна служба статистики України, 2013. — 112 с.
9. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2014 року : стат. збірник / [відпов. за вип. Г.М. Тимошенко]. — К. : Державна служба статистики України, 2014. — 112 с.

Стаття надійшла до редакції 4.07.2014р.

УДК 005.35;316.3(477)

Гаєвська О. Б.,
д-р філософ. наук,
проф., професор кафедри політології та соціології
КНЕУ імені Вадима Гетьмана (м. Київ)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КООПЕРАЦІЇ ПРАЦІ І УПРАВЛІННЯ

Сучасний процес поділу і кооперації праці з точки зору науки соціального управління створює об'єктивну потребу суспільства у соціально-системному їх упорядкуванні у зв'язку з їх поглибленням, що є проявом виробничої самоорганізації людей і об'єктом соціального управління. Набутий під час саморозвитку організаційний потенціал кооперації праці створив необхідні умови для його використання в сучасному основному виді самоорганізації кооперативних відносин — підприємницькій діяльності.

Современный процесс разделения и кооперации труда с точки зрения науки социального управления создает объективную потребность общества в социально-системном их упорядочении в связи с их углублением, что является проявленим производственной самоорганизации людей и объектом социального управления. Полученный путем саморазвития организационный потенциал коопрации труда создал необходимые условия для его использования в современном основном виде самоорганизации кооперативних отношений — предпринимательской деятельности.

The author of the article offers her own view on the contemporary process of labour allocation and cooperation from the point of view of social governance, which creates the objective society's necessity in socially systematic sorting them out due to their becoming profound, which is the reflection of people's production self-organization and the object of social governance.

© О. Б. Гаєвська., 2014